

УДК 336.027

Надія ЯСИНСЬКА

ФІНАНСОВІ ІНДИКАТОРИ ВПЛИВУ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДОМОГОСПОДАРСТВ

Проаналізовано передумови й сучасний стан ринку грошових переказів трудових мігрантів в Україні. Виявлено поточні економічні проблеми домогосподарств, які визначають процеси трудової міграції. Охарактеризовано нові тенденції на міграційному ринку праці. Визначено фінансові індикатори, які здійснюють вплив на особисті рішення щодо грошових переказів трудових мігрантів в контексті соціально-економічного розвитку домогосподарств, які їх отримують. Встановлено залежність фінансової поведінки мігрантів від рівня соціально-економічного розвитку їх домогосподарств.

Ключові слова: грошові перекази трудових мігрантів, грошовий потік, міграційний потік, домогосподарство, заробітна плата, інвестиції, страхування.

Надежда ЯСИНСКАЯ

Финансовые индикаторы влияния денежных переводов трудовых мигрантов на социально-экономическое развитие домохозяйств

Проанализированы предпосылки и современное состояние рынка денежных переводов трудовых мигрантов в Украину. Выявлены текущие экономические проблемы домохозяйств, которые определяют процессы трудовой миграции. Охарактеризованы новые тенденции на миграционном рынке труда. Определены финансовые индикаторы, которые оказывают влияние на личные решения относительно денежных переводов трудовых мигрантов в контексте социально-экономического развития домохозяйств, которые их получают. Выявлена зависимость финансового поведения мигрантов от уровня социально-экономического развития домохозяйств, в состав которых они входят.

Ключевые слова: денежные переводы трудовых мигрантов, денежный поток, миграционный поток, домохозяйство, заработная плата, инвестиции, страхование.

Nadiia YASYNSKA

Financial indicators of influence of remittances of labor migrants on social and economic development of household

Introduction. In the model of demographic transition and with the expansion of migration flows, the remittances of labor migrants tactically solve the problems of strengthening the socioeconomic status of households. Further studies are requiring questions of financial precondi-

tions and consequences of the impact of remittances of labor migrants on the socioeconomic development of Ukrainian households.

Purpose lies in identify modern financial indicators that influence the personal decisions regarding remittances of labor migrants for the socio-economic development of the households they receive.

Results. It has been determined the primary cause of the socioeconomic status of households about regarding the adoption of a decision on labor migration. The positive impact of remittances on the socio-economic behavior of households with labor migrants who make these transfers is determined in paper. There has been carried out a classification of financial factors that affect the movement of money from migrants to their households in Ukraine. It has been systematized the information on remittances through international payment systems and services of credit and bank institutions in Poland, Russia, the United States and Italy. The differences in the prerequisites of the financial behavior of immigrants are indicated in this paper.

Conclusions. The impact of migration processes continues to grow, as under present conditions, migration mobility is one of the elements of the most dynamic process of development of productive forces, which is based on the material provision of households. Along with this, financial relations are developing dynamically, in which labor migrants take an active part. Infrastructure of the same financial market offers affordable services for ensuring the movement and liquidity of household finances. This allowed to distinguish financial indicators of identification and assessment of migratory flows from socio-economic, identify the root causes, evaluate them for the development of households and the state.

Keywords: remittances of labor migrants, cash flow, migration flow, household, wages, investments, insurance.

JEL Classification: G23.

Постановка проблеми. У зв'язку зі зростанням мобільності людей, диференціацією праці та періодичними галузевими, секторальними і регіональними кризами, упродовж ХХ ст. у світі набуло усталених форм небачене в історії поширення міграційних потоків. У ХХІ ст. це зумовило трансформацію інституту міграції з об'єкта політичної уваги у вагомий чинник політичного процесу. У демографічній перспективі міжнародна міграція безпосередньо впливає на кількість і вікову структуру населення та перспективи розвитку ринку праці. У моделі демографічного переходу міжнародна міграція, заснована на залученні в економіку інших країн міграційного (здебільшого трудового) капіталу, тактично вирішує проблему зміцнення фінансового стану

домогосподарств. Однак на фоні розвитку міжнародних фінансових інститутів, які супроводжують формальні канали грошових переказів, та здешевлення грошових транзакцій із одночасним покращенням якості міжнародних грошових операцій, цей ринок є досить динамічним та довгостроковим. Загалом це здійснює вплив на соціально-економічні показники функціонування домогосподарств в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем фінансового забезпечення домогосподарств за участю доходів трудових мігрантів присвячені праці В. Булавинець [1], О. Позняка [2], Т. Романюка [3], В. Толуб'яка [4] та ін. Вивченню зарубіжного досвіду мобілізації фінансового капіталу мігрантів в умовах глобалізації

присвячені праці Т. Кізими та В. Онищук [5], Е. М. Лібанової [6], О. Малиновської [7–8] та ін. Вітчизняними науковцями й практиками підготовлені численні звіти й аналітичні доповіді щодо стану та динаміки міграційних процесів як фінансово-економічного чинника розвитку України [9–12].

Віддаючи належне існуючим напрацюванням та поділяючи думки науковців, вважаємо, що подальших досліджень потребують питання ідентифікації фінансових передумов й наслідків впливу грошових переказів трудових мігрантів на соціально-економічний розвиток домогосподарств України.

Метою статті є визначення фінансових індикаторів, які здійснюють вплив на прийняття особистих рішень щодо грошових переказів трудових мігрантів у контексті соціально-економічного розвитку домогосподарств, які їх отримують.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що більшість наукових робіт щодо впливу грошових переказів мігрантів (у т.ч. трудових) на добробут домогосподарств акцентують увагу на соціально-економічних показниках або висхідних й результативних процесах міграції.

На нашу думку, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку доцільним є дослідження грошових переказів як прискорювача фінансово-економічних процесів у державі. Такий підхід зумовлює, передусім, необхідність класифікації фінансових факторів, які ідентифікують економічну результативність процесів формування, розподілу й використання приватних переказів трудових мігрантів у домогосподарствах країни під час розподілу та перерозподілу ВВП.

Природно, що частина із зазначених факторів є суб'єктивною, інша – об'єктивною. Тим не менш, в умовах існування попиту на працю українців в інших країнах, за задовільної вітчизняної пропозиції, частина населення України приймає на себе усі ризики (у т.ч. фінансові) та формує фінансовий резерв, який стає грошовим капіталом домогосподарств в Україні.

Ураховуючи той факт, що найбільше трудових мігрантів працевлаштовані у Польщі, Росії, США та Італії, а також те, що від них надходить значна кількість приватних грошових переказів, у табл. 2 систематизовано інформацію щодо фінансових потоків в Україну, які надійшли через між-

Таблиця 1

Класифікація фінансових чинників, які впливають на рух грошових переказів мігрантів до домогосподарств України*

	Внутрішні	Зовнішні
Основні	<ul style="list-style-type: none"> ● Приватні перекази ● Сальдо платіжного балансу ● Система оподаткування приватних переказів (ст. 179 ПКУ) ● Частка приватних переказів у ВВП держави ● Заборгованість із виплати зарплати ● Інвестиції в економіку 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ліміти та дозволи роботи міжнародних платіжних систем і послуг кредитно-банківських установ ● Більша за вітчизняну система оплати праці та надійніша система соціального захисту
Супроводжуючі	<ul style="list-style-type: none"> ● Вплив приватних переказів на активність грошових агрегатів M1-M2 ● Рівень соціальних виплат в державі ● Система пенсійного та соціального забезпечення ● Середня заробітна плата ● Доходи домогосподарств ● Можливість домогосподарства брати участь у товарообмінних операціях 	<ul style="list-style-type: none"> ● Міжнародні меморандуми про співпрацю ● Моніторинг за Планом дій BEPS (заплановано урядом) ● Затвердження стандарту CRS (заплановано урядом)

* Систематизовано на основі [13–17].

Інформація щодо грошових переказів через міжнародні платіжні системи та кредитно-банківські установи з Топ-4 країн, з яких надходять кошти українських трудових мігрантів

Польща	Росія
<p>Перекази через банківські рахунки/картки; міжнародні системи грошових переказів: WesternUnion (вартість – 5-7% від суми переказу); MoneyGram (залежно від суми переказу); Transfergo(9 злотих з будь-якої суми переказу; 14,99 злотих – послуга за 30 хв.; безкоштовно за наявності промокоду); TransferWise (2% від суми переказу)</p>	<p>Перекази через банківські рахунки/картки; міжнародний поштовий переказ «Форсаж»; з рахунку російського банку на рахунок українського банку; передача картки власника другій особі; електронний переказ в системі WebMoney (до 14.05.2018 р.) з WMR наWMU; переказ з електронних гаманців на рахунки українських банків (за комісією банку);</p>
США	Італія
<p>За допомогою банківської картки (3-10% від суми); переказ коштів з рахунку на рахунок (близько 35 дол. США); RIA (залежно від суми); PayPal (0,4-1,5% від суми); додаток Revolut (отримувач віртуальної або реальної картки має ліміт 700-30000 дол. США, залежно від дозволу ідентифікації особи) (безоплатно); TransferWise (3% від суми переказу); WesternUnion (15 дол. США (швидкий), 20 дол. США (звичайний); MoneyGram (залежно від суми переказу, отримати кошти можна за 10 хв.)</p>	<p>За допомогою банківської картки (Visa / MasterCard (Worldpay, Banca Intesa San Paolo, CartaSi, SagePay , Optimal Payments, Skrill); переказ коштів з рахунку на рахунок; поштова картка PostePay; міжнародні системи грошових переказів: WesternUnion (залежно від суми переказу); MoneyGram (залежно від суми переказу); Intellexpress (залежно від суми переказу); Contact (залежно від суми переказу); RIA (залежно від суми переказу); MoneyTransfer (залежно від суми переказу); інші: Mybank, PaysafeCard.</p>

* Систематизовано на основі [16–21].

народні платіжні системи та кредитно-банківські установи.

Міжнародні системи обліку грошових переказів засновані на звітності банків та інших фінансових інститутів про індивідуальні міжнародні перекази, а також про фінансові операції нерезидентів. Оператори грошових переказів доповнюють цю інформацію. Відповідно, НБУ об'єктивно фіксує обсяги приватних грошових переказів в Україну за офіційними та неофіційними каналами надходжень [11]. Великою перевагою цих джерел є низька вартість отримання даних практично за будь-який проміжок часу. Їх використовують для побудови платіжного балансу країни. Разом з тим, залишаються неохопленими інші канали грошових переказів і переказів у матеріальній формі. Крім того,

одержувані оцінки залежать від порогової суми на здійснення переказів, яка встановлюється для банківської звітності. Зокрема, при пороговій сумі 20 тис. грн. умови українських операторів й банків – надавачів відповідних послуг відображено в табл. 3.

Узагальнюючи проблеми за темою дослідження, зазначимо, що в останні десятиліття з'явилися нові тенденції на міграційному ринку праці, зокрема:

- посилився вплив економічних циклів на масштаби трудової міграції, що більшою мірою відобразилося на фінансовому стані працівників з більш низькою кваліфікацією, а також зайнятих на тимчасовій роботі;

- у деяких регіонах світу відбувається поступове заміщення потоків мігрантів з інших континентів на внутрішньоконтинентальну

Рейтинг тарифів за переказом 20000 грн в Україні станом на 22.02.2018 р. [22]

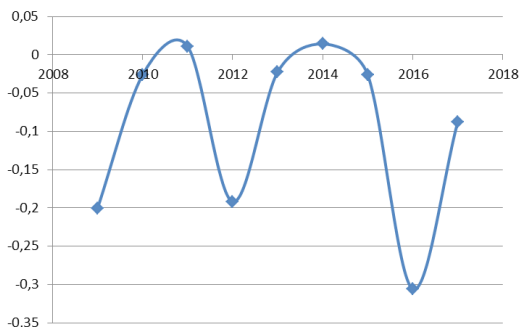
Система переказів / програма	Витрати на переказ, грн	Умови
Unite Express	100,00	Комісія за переказ: 0,50 %
Велсенд	140,00	Комісія за переказ: 0,70 %
Тайм	160,00	Комісія за переказ: 0,80 %
Правекс Телеграф	180,00	Комісія за переказ: 0,90 %
Швидка копійка	200,00	Комісія за переказ: 1,00 %
Приват Мані	200,00	Комісія за переказ: 1,00 %
WesternUnion	200,00	Комісія за переказ: 1,00 %
Софт	200,00	Комісія за переказ: 1,00 %

міграцію; в індустріально розвинених країнах – це виявляється в заміні людської праці цифровими роботами та формуванні нових міжнародних центрів залучення робочої сили;

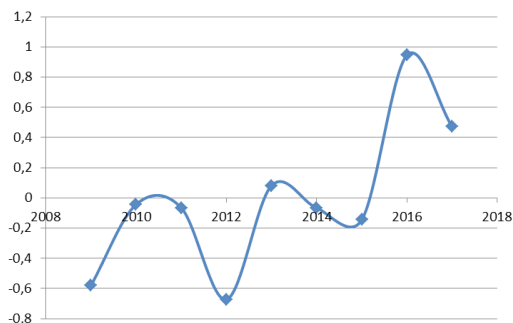
– більшість розвинених країн вичерпали екстенсивні фактори економічного зростання, у т.ч. можливість збільшення чисельності трудових ресурсів за рахунок природного збільшення населення.

Безсумнівним є те, що в цілому трудова міграція, як невід’ємна частина міжнародних економічних відносин, забезпечує беззаперечні переваги країнам, які постачають

та приймають трудові ресурси, підвищуючи конкурентоспроможність різних галузей та сфер економіки, покращуючи платіжний баланс країни. Тому заслуговує на увагу дослідження результативності цього процесу в Україні. Використовуючи теорії циклічності й розрахунку акселератора в макроекономіці як коефіцієнта, отриманого від відношення приросту інвестицій до приросту доходу, який його викликав, до приватних переказів (грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік) й сальдо платіжного балансу, маємо такі тренди (рис. 1).

Акселератор, обчислений від сальдо платіжного балансу та грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік

Акселератор, обчислений від сальдо платіжного балансу та загальної суми приватних переказів в Україні

Рис. 1. Динаміка акселераторів антициклічного економічного розвитку України за рахунок коштів, отриманих працюючими українцями за кордоном

* Побудовано на основі [16–17].

Визнаючи грошові перекази з-за кордону значним, стійким та антициклічним джерелом зовнішнього фінансування економіки країни, криві, відображені на рис. 1, дають змогу встановити, в які роки грошові перекази стали прискорювачами такого впливу. Зазначимо, що сумарні приватні перекази 2014–2015 рр. здійснили значний позитивний вплив на сальдо платіжного балансу у 2016 р. Щодо окремого його елемента, а саме грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, зазначено, що такого значного впливу в жодному з аналізованих років не виявлено. Вважаємо, що поступове збільшення абсолютних показників грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, позитивно позначиться на сальдо платіжного балансу у 2018–2020 рр. (у роки найбільших виплат за державними борговими зобов'язаннями).

В сучасних економічних реаліях міграцію нерідко визначають як стратегію для подолання економічних ризиків чи потрясінь за відсутності абсолютної пропозиції на ринку праці та фінансовому ринку в державі. Загальновідомо, що страхування й переказ коштів від мігрантів є процесами, які пов'язані із перерозподілом тимчасово вільних коштів і наступним їх використанням в національній економіці шляхом задоволення споживчих та інвестиційних потреб домогосподарств за існуючих пропозицій фінансового ринку.

Стосовно пропозицій фінансового ринку, вважаємо доречним дослідити динаміку грошових агрегатів М1-М2. Результати впливу грошових агрегатів М1-М2 на фінансовому ринку України на суму приватних переказів та грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, дали змогу зафіксувати таку динаміку (рис. 2).

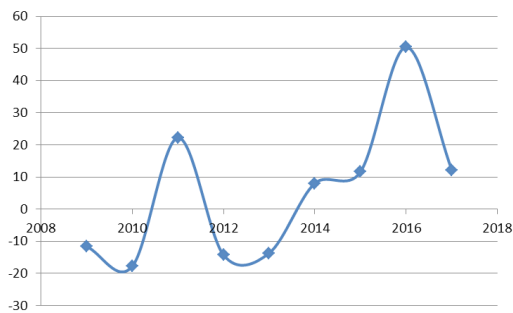
Беручи до уваги структуру приватних переказів, до складу яких входять грошові

перекази працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, заслуговує на увагу виявлена в рис. 2 невідповідність. Так, грошові агрегати М1-М2 по-різному здійснювали позитивний вплив у 2010–2017 рр. на процеси трансакцій грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік. Водночас ці ж агрегати майже ніяк не впливали на формування приватних переказів в Україну у 2014–2017 рр.

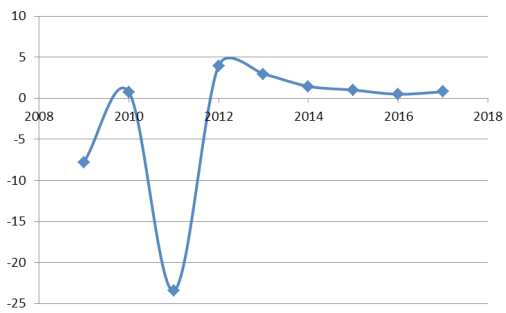
Вплив приватних переказів на грошові агрегати М1-М2 в динаміці має такий вигляд (рис. 3).

Як відомо, грошові перекази можуть полегшити кредитні обмеження, оскільки стабільний потік зазначених доходів може зробити домогосподарства більш кредитоспроможними з позиції формальних секторальних фінансових установ. Зростаючі суми грошових переказів у нестабільних умовах функціонування домогосподарств впливають на зменшення кредитних обмежень, оскільки вони підвищують довіру кредиторів до позичальників, навіть якщо внутрішні умови домогосподарства не є сприятливими для зростання його конкурентоспроможності. Цей ефект кредитоспроможності заслуговує на ретельне емпіричне розслідування, зважаючи на зростаючий інтерес до грошових переказів, які здійснюються через офіційні фінансові канали. Саме означена динаміка (рис. 2–3) дає змогу виявити початок «руху» кривих та подальше їх вирівнювання за рахунок насичення ринкового попиту по кожному проаналізованому грошовому агрегату, пропозицій ринку та змінюваних запитів споживачів. Зазначимо, що різниця в коливаннях по кривих за участю М1 та М2 відбулася саме за рахунок переказних депозитів в іноземній валюті й інших депозитів.

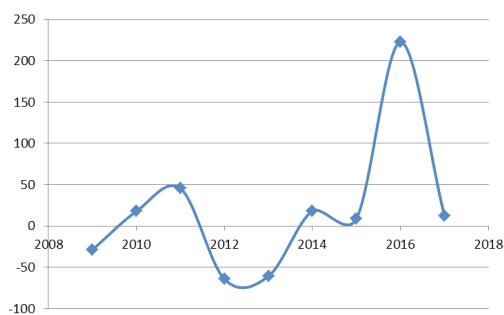
У цілому загальний стан соціально-економічного розвитку України у 2009–2017 рр. виявляється в динаміці приватних переказів

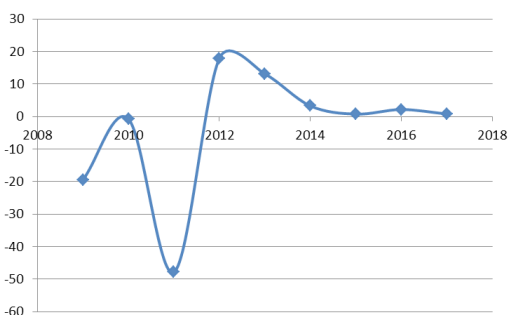
Акселератор, обрахований від грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, та грошового агрегату M1

Акселератор, обрахований від загальної суми приватних переказів в Україну та грошового агрегату M1

Акселератор, обрахований від грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, та грошового агрегату M2

Акселератор, обрахований від загальної суми приватних переказів в Україну та грошового агрегату M2

Рис. 2. Динаміка акселераторів грошових переказів в Україну за рахунок наявної пропозиції грошових агрегатів M1 та M2 на вітчизняному фінансовому ринку*

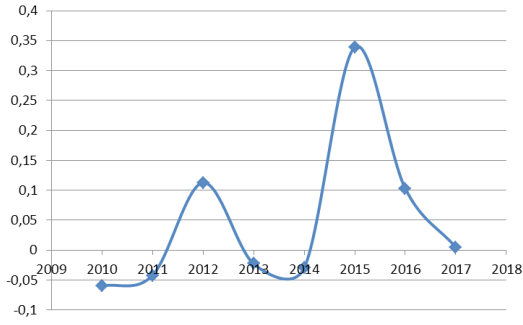
*Побудовано на основі [16–17].

таким трендом (рис. 4). Дані рис. 4 демонструють також темп зростання частки грошових переказів у ВВП України в цей період.

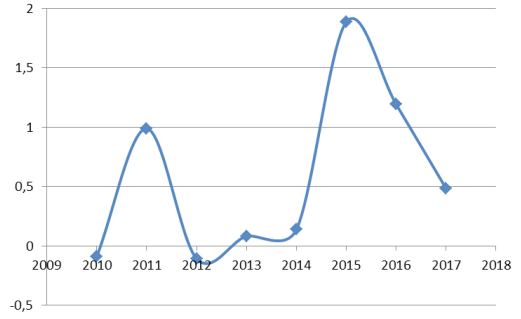
За даними рис. 4, грошові перекази працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, вагомо вплинули на показник ВВП, що стало результатом активізації споживчої поведінки домогосподарств.

Значною перевагою емпіричних правил є їх емпірична точність. Одним із недоліків в аналізі статистичних даних є відсутність рекомендацій щодо включення факторів, які є статистично значущими. Але за інших умов аналізу (швидко змінних соціально-економічних процесів та динамічного розвитку фінансової інфраструктури)

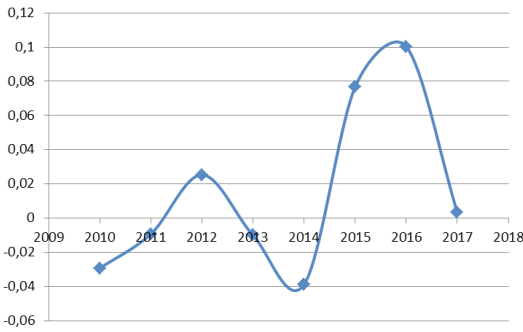
це призводить до встановлення надмірно складних правил прийняття рішень з невеликим значенням. Звичайно, проблема полягає в тому, що чим більше змінних, які включені до статистичної вибірки, беруть участь у дослідженні, тим краще може бути пояснена поведінка людини або групи осіб в конкретній ситуації. Але чим менше узагальнюється пояснення, тим менша ймовірність того, що воно буде цінним в іншій ситуації. Зокрема, соціально-економічне становище в Україні у 2014–2015 рр. сприяло активізації у 2016 р. грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік. Аналіз в контексті приватних переказів загалом дав змогу виявити резо-

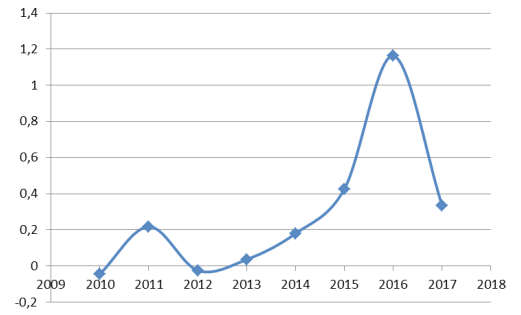
Акселератор, обрахований від грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, та грошового агрегату М1

Акселератор, обрахований від загальної суми приватних переказів в Україну та грошового агрегату М1

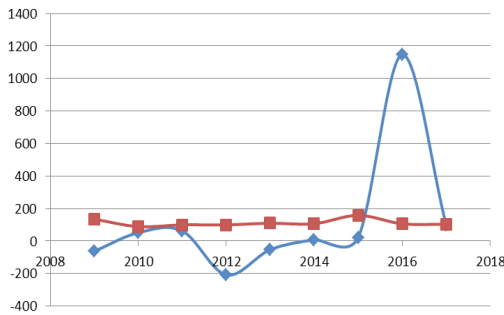
Акселератор, обрахований від грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, та грошового агрегату М2

Акселератор, обрахований від загальної суми приватних переказів в Україну та грошового агрегату М2

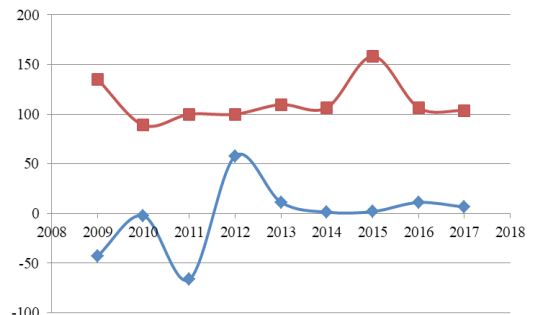
Рис. 3. Динаміка акселераторів пропозиції грошових агрегатів М1 та М2 за рахунок грошових переказів в Україну*

* Побудовано на основі [16–17].

—◆— Динаміка акселератора
—■— Темп зростання частки грошових переказів в ВВП

Акселератор, обрахований від грошових переказів працівників, що працюють за кордоном понад 1 рік, та ВВП

—◆— Динаміка акселератора
—■— Темп зростання частки грошових переказів в ВВП

Акселератор, обрахований від загальної суми приватних переказів в Україну та ВВП

Рис. 4. Динаміка акселераторів грошових переказів за рахунок рівня соціально-економічного розвитку в Україні та темпів зростання частки грошових переказів у ВВП*

* Побудовано на основі [16–17].

нанс у 2010–2011 рр. для динаміки акселератора у 2012 р.

Перерозподіл грошових переказів на користь інвестування може сприяти збільшенню інвестицій у домашнє або національне господарство як результату перерозподілу фінансових активів. Але з точки зору добробуту, додатковий долар інвестицій буде ціннішим, ніж додатковий долар поточного споживання, якщо маржинальна соціальна вартість інвестицій перевищуватиме її граничну приватну вартість. Незважаючи на те, що низка факторів може викликати протиріччя між соціальними та приватними цінностями (наприклад, податки на прибуток від капіталу, монополні повноваження та обмеження у кредитуванні), однією з вагомих причин, що виникла в контексті розвитку інституту грошових переказів, може бути страхування позитивних зовнішніх ефектів від інвестиційних витрат. Таким чином, спосіб, яким грошові перекази розподіляються домогосподарствами, може вплинути на соціальну цінність цього потоку грошових переказів в цілому по країні.

На наш погляд, інвестиційна користь від переказу коштів буде високою, якщо:

- потоки грошових переказів до домогосподарств будуть не постійними, що сприятиме їх збереженню (і вкладенню) на протипагу поточному витрачання;
- грошові перекази матимуть цільову ознаку – на навчання, купівлю сільськогосподарської техніки тощо;
- вестиметься облік доходів і витрат домогосподарства.

Як зазначають фахівці [9, с. 20], у 2014–2015 рр. 42% від загальної суми переказаних коштів було спрямовано на заощадження, 25% – на споживчі потреби, 17% – інвестовано в житло (придбання або покращення), на 9% куплено товарів тривалого зберігання, 6% від загальної суми переказаних коштів було спрямовано на інші на-

прямі витрачання. І лише 1% від цих коштів був спрямований в інвестування. За даними МОМ [10, с. 58], превалювання споживчої моделі поведінки вітчизняних домогосподарств у 2016 р. теж зберігалось. Спричинений грошовими переказами попит на споживчі товари і нерухомість сприяв зростанню таких секторів, як: роздрібна торгівля, будівництво, транспорт, фінансове посередництво та страхування, операції з нерухомістю та правова діяльність, побутові й інші особисті послуги, харчова промисловість, виробництво меблів і будівельних матеріалів. Зазначимо також, що моделі фінансової поведінки мігрантів та отримувачів коштів є різними, як і їх передумови. Найпоширеніші моделі трансфертної поведінки мігрантів узагальнено в табл. 4.

На наш погляд, у цьому випадку йдеться вже не лише про грошові перекази, а про накопичуваний фінансовий або вже накопичений матеріальний капітал мігрантів.

Передумовами обрання тієї чи іншої моделі трансфертної поведінки мігрантів як результату сімейної стратегії матеріального забезпечення домогосподарства є реалізація фінансових можливостей працездатних членів сім'ї у задоволенні поточних й перспективних потреб родини в межах країни. Відповідно до зазначеного, набувають актуальності передумови трудової міграції. На протипагу концепції неокласичної економічної теорії, вважаємо, що передумовами трудової міграції є рішення людини щодо її трудових, моральних і фізичних можливостей соціально-економічного забезпечення домогосподарства, членом якого вона є. Безумовно, людина узгоджує особистісні рішення із членами родини, але комплекс вигід і ризиків вона бере на себе особисто. Також зазначимо, що матеріальна корисність і цінність трудової міграції, залежно від життєвих подій кожної людини-мігранта, є випадковими величинами, прогнозування яких

Таблиця 4

Найпоширеніші моделі трансфертної поведінки мігрантів як результату сімейної стратегії матеріального забезпечення домогосподарства [23, с. 12]

Модель трансфертної поведінки мігрантів	Чинники впливу на трансфертну політику							
	Обсяг доходу домогосподарства	Обсяг доходу мігранта	Непередбачувані проблеми в домогосподарстві	Рівень ризиків міграції	Рівень освіти мігрантів	Намір повернутися	Кількість мігрантів у домогосподарстві	Тривалість міграції
Чистий альтруїзм	-	+	+			+	-	-
Чистий егоїзм	+	+				+		
Взаємне страхування	-		+	+				
Кредитування	+/-	+			+			Спочатку +, згодом -
Ділова угода	+/-	+			+	+		

є можливим, але доволі проблематичними. Беззаперечним є покращення соціально-економічного становища домогосподарств, членами яких є трудові мігранти, що в цілому позитивно відображається на загальних результатах функціонування економіки країни.

Висновки. На основі вищезазначеного можемо зробити висновок, що вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток домогосподарств продовжує зростати. В сучасних умовах міграційна рухливість є одним з елементів найбільш динамічного процесу розвитку продуктивних сил, в основі якого лежить матеріальне забезпечення домогосподарств. Поряд із цим, достатньо динамічно розвиваються фінансові відносини, за активної участі трудових мігрантів. Інфраструктура ж фінансового ринку пропонує доступні послуги із забезпечення руху й ліквідності активів домогосподарств. Це дало змогу виокремити фінансові індикатори ідентифікації та оцінки залежності міграційних потоків від соціально-економічних чинників, встановити їх першопричинність та оцінити вплив на розвиток домогосподарств і держави.

Відповідно до вищезазначеного набувають актуальності питання ініціативності трудових мігрантів у формуванні інвестиційних ресурсів домогосподарств, кошти яких формують матеріальний базис для розміщення капіталу в економіці України з метою отримання прибутку.

Міграційні процеси здійснюють неоднозначний вплив на Україну як експортера робочої сили. Розглядаючи процес міграції, як інструмент розв'язання проблеми зайнятості населення, доцільно враховувати високий рівень безробіття, який неможливо істотно знизити тільки за рахунок експорту робочої сили через невідповідність кваліфікації та досвіду тих працівників, які приходять їм на заміну. Зрозуміло, це призводить до нестачі робочої сили певних професій і спеціальностей (за інших рівних умов на ринку праці), що в цілому позначається на зниженні рівня виробництва та стані економіки країни.

Грошові перекази є одним із важливих фінансових інструментів, через який фінансова поведінка іммігрантів впливає на дії людей та громади в межах країн, з яких вони походять. На відміну від іноземної до-

помоги, потоки грошових переказів не лягають тягарем на платників податків. Грошові перекази позбавлені бюрократичних процедур, відтак безпосередньо потрапляють до домогосподарств. Оскільки імміграція (як законна, так і незаконна) продовжує залишатися важливою політичною проблемою в Україні, малодослідженими в сучасних умовах є стратегічні фінансово-економічні наслідки грошових переказів. Тим не менш, тактично грошові перекази, як встановлено результатами дослідження, здійснюють мультиплікативну дію на інші індикатори соціально-економічного розвитку домогосподарств, що є результатом особистих та колективних дій, які супроводжуються зовнішніми фінансовими потоками.

Список використаних джерел

1. Булавинець В.М. Доходи трудових мігрантів як важливе джерело доходів домогосподарств / В.М. Булавинець // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2015. – № 10. – С. 54–56.
2. Позняк О.В. Оцінювання наслідків зовнішньої трудової міграції в Україні / О.В. Позняк // *Демографія та соціальна економіка*. – 2016. – № 2 (27). – С. 169–182.
3. Романюк М.Д. Закордонна трудова міграція та рееміграція в контексті національної безпеки України / М.Д. Романюк // *Регіональна економіка*. – 2016. – № 4. – С. 22–30.
4. Толуб'як В. Міграційні процеси та їх вплив на систему пенсійного забезпечення в Україні / В. Толуб'як // *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. – 2009. – Вип. 2. – С. 255–265.
5. Кізіма Т. Державна політика стимулювання грошових переказів трудових мігрантів : зарубіжний досвід та вітчизняні реалії / Т. Кізіма, В. Онищук // *Світ фінансів*. – 2016. – № 1. – С. 47–57.
6. Зовнішні трудові міграції населення України : монографія / за ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка. – К. : РВПС України НАН України, 2002. – 206 с.
7. Малиновська О.А. Міжнародні міграції та суспільні трансформації доби глобалізації / О. А. Малиновська // *Демографія та соціальна економіка*. – 2009. – № 11(1). – С. 5–9.
8. Малиновська О.А. Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України: аналітична доповідь / О.А. Малиновська. – К. : НІДС, 2014. – 48 с.
9. Міграція в Україні: факти і цифри / за заг. ред. О. Малиновської // *Міжнародна організація з міграції (МОМ). Представництво в Україні*. – 2016. – 31 с.
10. Міграція як чинник розвитку України: дослідження та діалог щодо політики у сфері міграції і грошових переказів в Україні // *Міжнародна організація з міграції (МОМ). Представництво в Україні*. – 2016. – 116 с.
11. Грошові перекази : звіт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357>.
12. Купец О. Развитие и побочные эффекты денежных переводов мигрантов в странах СНГ: Украина [научно-исследовательский отчет] / О. Купец // *Карим Восток – Консорциум прикладных исследования по международной миграции*. – 2012/06. – 74 с.
13. Мінфін розробив дорожню карту реалізації Плану дій BEPS [Електронний ресурс] // Єдиний веб-портал виконавчої влади України. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249982923>.
14. Khomyakov A. (2017). Common reporting standard in Ukraine [Electronic resource] / A. Khomyakov, I. Gordiyuk. – Access mode : https://www.asterslaw.com/press_center/publications/common_reporting_standard_in_ukraine/.
15. Законодавство України [Електронний ресурс] / Офіційний портал Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws>.
16. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/>.

17. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

18. *Payment instruments* [Electronic resource] Official web-site of the Bank of Italy. – Access mode : <https://www.bancaditalia.it/compiti/sispaga-mercato/strumenti-pagamento/index.html?com.dotmarketing.htmlpage.language=1>.

19. *World payment report 2017* [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.worldpaymentsreport.com/download#sign-in>.

20. *Digital payments strategy for U.S. Retail Banks (Cognizant reports, 2015)* [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.cognizant.com/whitepapers/Digital-Payments-Strategy-for-U.S.-Retail-Banks-codex1358.pdf>.

21. Реестр операторов платежных систем [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cbr.ru/PSystem/rops/>.

22. Рейтинг тарифов систем денежных переводов по переводу 20 тыс. гривен по Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.prostobank.ua/denezhnye_perevody/stati/rejting_tarifov_sistem_denezhnyh_perevodov_po_perevodu_20_tys_griven_po_ukraine.

23. Малиновська О.А. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення : аналіт. доп. / О.А. Малиновська – К. : НІСД, 2014. – 60 с.

References

1. Bulavynets, V. M. (2015). *Dokhody trudovykh migrantiv yak vazhlyve dzherelo dohodiv domohospodarstv* [Incomes of labor migrants as an important source of household incomes]. *Investytsii: praktyka i dosvid – The investments: practice and experience*, 10, 54–56 [in Ukrainian].

2. Pozniak, O.V. (2016). *Otsiniuvannia naslidkiv zovnishnoi trudovoi mihratsii v Ukraini* [Assessment of the consequences of external labor migration in Ukraine]. *Demografiia ta socialna ekonomika – The demography and social economy*, 2 (27), 169–182 [in Ukrainian].

3. Romaniuk, M.D. (2016). *Zakordonna trudova mihratsiia ta reemihratsii v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Foreign labor migration and re-emigration in the context of Ukraine's national security]. *Rehionalna ekonomika – The regional economy*, 4, 22–30 [in Ukrainian].

4. Tolubiak, V. (2009). *Mihratsiinyi procesy ta yikh vplyv na systemu pensiinoho zabezpechennia v Ukraini* [Migration processes and their impact on the pension system in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy – The Collection of scientific works of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 2, 255–265 [in Ukrainian].

5. Kizyma, T., Onyshchuk, V. (2016). *Derzhavna polityka stymulivanniya hroshovykh perekaziv trudovykh migrantiv: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniani realii* [State policy in migrant remittances incentive: international experience and domestic]. *Svit finansiv – The world of finance*, 1, 47–57.

6. Libanova, E. M., Pozniak, O.V. (2002). *Zovnishni trudovi mihratsii naseleння Ukrainy* [External labor migration of the population of Ukraine]. Kyiv: RVPS Ukraine NAN of Ukraine [in Ukrainian].

7. Malynovska, O.A. (2009). *Mizhnarodni mihratsii ta suspilni transformatsii doby globalizatsii* [International migration and social transformations of the age of globalization]. *Demografiia ta socialna ekonomika – Demography and social economy*, 11 (1), 5–9 [in Ukrainian].

8. Malynovska, O.A. (2014). *Mihratsiina politika Yevropeiskoho Soiuzu: vyklyky ta uroky dlia Ukrainy: analitychna dopovid* [The European Union migration policy: challenges and lessons for Ukraine: an analytical report]. Kyiv: NIDS [in Ukrainian].

9. Malynovska, O.A. (Eds.). (2016). *Mihratsiia v Ukraini: fakty i tsyfy* [Migration in Ukraine: facts and figures]. *Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (MOM). Predstavnytstvo v Ukraini – The International organization for Migration (IOM). Representation in Ukraine* [in Ukrainian].

10. *Mihratsiia yak chynnyk rozvytku Ukrainy: doslidzhennia ta dialoh shchodo polityky u sferi mi-*

hratsii i hroshovykh perekaziv v Ukrainy [Migration as a factor in Ukraine's development: the research and dialogue on migration and money transfer policies in Ukraine]. (2016). Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (MOM). Predstavnytstvo v Ukraini International – The International organization for Migration (IOM). Representation in Ukraine [in Ukrainian].

11. *Hroshovi perekazy: zvit Natsionalnogo banku Ukrainy [Money transfers: the report of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357>*

12. *Kupets, O. (2012). Razvitie i pobochnyie efektyi denezhnyih perevodov migrantov v stranah SNG: Ukraina [The Development and Side Effects of Remittances for Migrants in CIS Countries: Ukraine]. Karim Vostok – Konsortium prikladnyih issledovaniya po mezhdunarodnoy migratsii, 06 [in Russian].*

13. *Minfin rozrobyv dorozhniu kartu realizatsii Planu dii BEPS [The Ministry of finance has elaborated a Roadmap for the implementation of the BEPS]. Yedynyi veb-portal vykonavchoi vlady Ukrainy – The only web-portal of the executive power of Ukraine. Available at [<https://www.kmu.gov.ua/en/news/249982923>]*

14. *Khomyakov, A., Gordiyuk, I. (2017). Common reporting standard in Ukraine. Available at: https://www.asterslaw.com/press_center/publications/common_reporting_standard_in_ukraine/.*

15. *Zakonodavstvo Ukrainy [Legislation of Ukraine]. Ofitsiynyi portal Verkhovnoi rady Ukrainy – The official web-site of the Verhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://www.rada.gov.ua>*

16. *Ofitsiynyi sait Natsionalnogo banku Ukrainy – Official site of the National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/>*

17. *Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy – Official site of the State Government Statistics Department of Ukraine. Available at: www.ukrstat.gov.ua*

18. *Payment instruments. Official web-site of the Bank of Italy. Available at: <https://www.bancaditalia.it/compiti/sispaga-mercato/strumenti-pagamento/index.html?com.dotmarketing.htmlpage.language=1>.*

19. *World payment report 2017. Available at: <https://www.worldpaymentsreport.com/download#sign-in>.*

20. *Digital payments strategy for U.S. Retail Banks (Cognizant reports, 2015). Available at: <https://www.cognizant.com/whitepapers/Digital-Payments-Strategy-for-U.S.-Retail-Banks-codex1358.pdf>.*

21. *Reestr operatorov platezhnyih sistem – The register of payment system operators. Available at: <http://cbr.ru/PSystem/rops/>*

22. *Reyting tarifov sistem denezhnyih perevodov po perevodu 20 tys. griven po Ukraine [The rating of tariffs of money transfer systems for the transfer of 20 thousand UAH in Ukraine]. Available at: http://www.prostobank.ua/denezhnye_perevody/stati/rejting_tarifov_sistem_denezhnyh_perevodov_po_perevodu_20_tys_griven_po_ukraine*

23. *Malynovska, O.A. (2014). Perekazy mihrantiv z-za kordonu: obsiah, kanaly, sotsialno-ekonomichne znachennia [Transfers of migrants: volume, channels, social economic importance]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 05.03.2018.